

Vrijedno glagoljsko nasljeđe Istre:
**Dražen Vlahov, *Matična knjiga iz Boljuna. Glagoljski zapisi od 1576. do 1640.*,
Posebna izdanja, sv. 21, Glagoljski rukopisi, sv. 9, Pazin: Državni arhiv u
Pazinu, 2011., 676 str.**

Ovom se knjigom nastavlja niz monografija prof. Dražena Vlahova, vrsnog pazinskog povjesničara i arhivista, o važnoj temi istarskog kulturno-povijesnog nasljeđa – glagoljskim matičnim knjigama. Predmet najnovijeg autorova uratka, boljunska matica krštenih, vjenčanih i krizmanih, pohranjena je u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a o njoj su do sada pisali Ivan Milčetić (početkom XX. stoljeća), Vjekoslav Štefanić (u drugoj polovici istog stoljeća) i sam Dražen Vlahov (prije nekoliko godina). Predstavlja jednu arhivsku jedinicu, uvezanu u pergamenu, s poderanim hrptom i prednjom stranom. Knjiga nema staru folijaciju, a nova je otisnuta velikim tiskanim brojevima i nalazi se na donjem desnom rubu listova. Uvez je uredski, a zapisi su poredani kronološkim redoslijedom i to najprije kršteni, potom vjenčani i na kraju krizmani. Iz toga se može zaključiti da su to nekada bile samostalne knjige koje je netko uvezao zajedno, vjerojatno s ciljem čuvanja od daljnjeg propadanja. Zanimljivo je spomenuti činjenicu da nema matica umrlih jer u doba kada u navedenim knjigama počinju upisi, još ne postoji obveza službenog vođenja te evidencije (donesena je Rimskim obrednikom 1614.). Knjige imaju određena oštećenja i to najviše na gornjim dijelovima listova. Oštećenja su vjerojatno i bila razlog povezivanja u jednu cjelinu, kako bi se knjige spasilo od daljnjeg propadanja. Zapise u knjigu unosili su boljunski župnici (plovani), kapelani i kanonici, a u nekim su slučajevima, uz dopuštenje lokalnog župnika, to mogli činiti i svećenici izvan župe Boljun. Pismo je glagoljica, a jezik hrvatski; manji je dio knjige na latinici, sastavljen na talijanskom ili latinskom jeziku.

Što se tiče knjige krštenih, upise glagoljicom (1598. – 1612.) pisao je uglavnom boljunski župnik Vincent Frlanić, ali i drugi popovi glagoljaši: Šimun Ilijašić, Ivan Sanković, Juri Grdović, Martin Bašić, Bartol Bulić, Antun Franković i Petar Dorić. Zapise latinicom (1613. – 1616.) pisali su Antun Franković, Tullio Verona, Petar Dorić, Ivan Križmanić. Upise od 1616. do 1636. napisali su Martin Bašić, Bernardin Velianić, Mate Pernačić i Andrija Pataj. Sukladno općenitim specifičnostima matičnih knjiga, zabilježena su rođenja blizanaca (iako vrlo rijetko) i izvanbračne djece (ne računajući onu popova glagoljaša, koji su sa svojim domaćicama živjeli u braku jer se tada to smatralo potpuno normalnim). Analiza zapisa pokazuje da se najviše djece rađalo početkom, sredinom i krajem godine, dok ih je u preostalim mjesecima bilo manje. Budući muževi i buduće žene najčešće su potjecali iz okolnih mjesta (Lupoglava, Semića, Lesišćine, Letaja i Gologorice), dok su kumovi uglavnom bili iz Boljuna, iako ima i onih iz ostalih mjesta, što snažno govori o postojećim međusobnim vezama. U knjige su se nerijetko bilježili i događaji koji nisu imali veze sa sadržajem matica, ali su se popu učinili zanimljivima. Najčešća muška imena djece bila su Ivan, Mate, Martin, Juraj, Jakov i Petar, a ženska Jelena, Katarina, Ivana i Margareta. Najčešća su boljunska prezimena bila Čohil, Velan, Rogović, Kurelić, Ilijašić, Sergović,

Frlanić, Polojac, itd. Zanimljivo je spomenuti da su žene ponekad dobivale prezime prema imenu ili prezimenu muža i ono je završavalo na – ica, primjerice, Čohilica, Fištrovica, Frlanica i sl. Kod nekih su ljudi nerijetko bila ubilježena dva imena i dva prezimena. Ima i primjera davanja istih imena djeci istih roditelja i to u slučajevima kada je ranije rođeno dijete umrlo, pa su roditelji iz poštovanja prema umrlom davali isto ime novorođenom djetetu. Također je bitno spomenuti da su postojali i slučajevi kada djed, otac i unuk imaju isto ime. Sve je takve podatke vrlo korisno znati pri izradi rodoslovlja.

Upisi vjenčanih također sadrže niz zanimljivih detalja. I ovdje, kao i kod krštenih, postoje tri cjeline: upise od 1576. do 1612. vodio je glagoljicom na hrvatskom jeziku uglavnom pop Vincent Frlanić (svega tri upisa zabilježili su boljunski kanonik Martin Matijašić i pop Mate Lovrečić iz Lindara); one od 1613. do 1616., latinicom na talijanskom jeziku, kurat Tullio Verona i kapelan, potom kurat Petar Dorić, a one od 1616. do 1640., uglavnom glagoljicom na hrvatskom jeziku, popovi Martin Bašić, Ivan Križmanić, Bernardin Velianić, Mate Pernačić i Andrija Pataj. Vjenčanja su se najčešće sklapala u studenom, veljači, siječnju i listopadu, dok ih je u drugim mjesecima bilo manje. Činjenica da se u brak ulazilo u sezoni kada nema poljoprivrednih radova pokazuje da su Boljunci dosljedno poštivali vjerske običaje. Zanimljivo je navesti da nema upisa o ženidbi udovaca (jer se vjerojatno nisu vodili, osim jednog izuzetka), a za udaju udovica takvi podaci postoje. I kod vjenčanih su se u matice zapisivali neobični događaji: pop Frlanić je 19. studenog 1603. vjenčao 86-godišnjeg župana Jurja Matijašića i 23-godišnju Francicu Bertošić iz Plomina. Razlika u dobi muža i žene od 63 godine nedvojbeno je vrlo zapanjujuća, iako slični primjeri postoje i u matičnim knjigama drugih istarskih mjesta. Međutim, kada je riječ o Boljunu, ovo je ujedno i jedini slučaj navođenja godina starosti mladenaca. Od ostalih zanimljivosti knjiga vjenčanih Vlahov spominje jedini slučaj kada je pri sklapanju braka svjedokinja bila »Tomina hći« jer su to uglavnom bili muškarci, a ne žene. God. 1608. kao svjedoci su bila zabilježena dva »sopca« i to su najvjerojatnije najstariji imenovani svirači roženica iz Istre. Ženik i mlada uglavnom su oboje bili iz Boljuna. No, zapaža se da su ženici nerijetko bili i iz Paza, Pazina, Gologorice, Lindara i Lesišćine, dok su mlade puno rjeđe bile iz okolnih mjesta, a najčešće iz Lupoglava. Vlahov je ovdje obrazložio i vremenski razmak između sklapanja braka i rađanja djece (od prvog do posljednjeg djeteta), koji je od slučaja do slučaja bio različit.

U zapisima krizmanih također ima zanimljivih podataka. Između ostalih, saznajemo da je Klara, kći boljunskog plovana Vincenta Frlanića, krizmana krajem rujna 1603. (u dobi od tri godine), a potom je odmah i sama bila kuma na obredu koji je obavljen isti dan.

Prof. Vlahov potom donosi podatke o trojici zapisivača u glagoljskim maticama. Naime, životopisi Vincenta Frlanića, Ivana Križmanića i Bernardina Velianića upotpunjuju sliku o tadašnjim prilikama u Boljunu i posredno svjedoče o potiskivanju glagoljice iz crkvenih knjiga.

O Frlanićevu životu znamo malo i to uglavnom iz podataka sačuvanih u glagoljskim knjigama. Kao boljunski se župnik prvi put spominje u zapisu iz kolovoza 1576. Vjenčao se u 21. godini života i imao je četvero djece (sina i tri kćeri). Vodio je matice krštenih,

vjenčanih i krizmanih, kao i knjige boljunskih bratovština. Bio je i ovlaštenu notar, koji je povremeno pisao isprave ili ih prepisivao za potrebe stranaka. Utemeljio je i znamenitu Boljunsku kroniku u kojoj je bilježio razna povijesna zbivanja. God. 1590. u župnoj crkvi sv. Jurja dao je urediti kasnogotički oltar, a 1597./1598. i sagraditi oltar sv. Mikule. Ubijen je prilikom napada »nevernih Arbanasa« na Boljun u rujnu 1612. Prema kasnije razmatranim podacima, Vlahov zaključuje da je ubojstvo vjerojatno izvršio domaći čovjek i to nakon povlačenja neprijatelja, kada je dočekan iza crkve sv. Kuzme i Damjana, gdje je išao provjeriti nastalu štetu. Nakon Frlanićeva ubojstva nastaju značajne promjene: ukida se glagoljsko pismo i hrvatski jezik u crkvi, a za novog je župnika imenovan stranac Tullio Verona. U boljunsku se crkvu uvodi latinica, talijanski jezik i celibat.

Ivan Križmanić bio je Frlanićev učenik – »žakan«, a prvi se put spominje u knjizi vječanih iz 1600. Kao »plovani boljunski« posljednji se put potpisao u lipnju 1619.

Bernardin Velianić također je bio Frlanićev »žakan«, a prvi je put zabilježen u zapisu iz studenog 1605. Pisao je glagoljicom na hrvatskom, a potom i latinicom na talijanskom jeziku. Kao župnik dao je 1640./1641. dograditi i preurediti mjesnu župnu crkvu. Velianić je bio prvi pop glagoljaš u Boljunu koji se nije vjenčao, a posljednji koji je upise u crkvene knjige unosi glagoljicom. Njegov odlazak značio je konačno potiskivanje glagoljice iz javne uporabe u Boljunu.

Ova knjiga prof. Vlahova o najstarijoj očuvanoj glagoljskoj matici iz Boljuna, odnosno o prvoj boljunskoj matici uopće, predstavlja vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji u Istri jer daje korisne podatke o razvoju glagoljskog pisma, životu popova glagoljaša, nacionalnoj strukturi žitelja na Boljunštini, načinu oblikovanja prvih prezimena i lokalnim migracijskim kretanjima. Osim što donosi cjelovitu transliteraciju glagoljskih zapisa krštenih, vjenčanih i krizmanih, opremljena je mnogobrojnim prilogima (popisima, kazalima i sažecima). S obzirom na činjenicu da je nastala kao rezultat autorova dugogodišnjeg zanimanja za istarsku arhivsku građu na glagoljici, valja je smjestiti u okvir dosadašnjih postignuća prof. Vlahova i ocijeniti kao vrlo kvalitetan uradak za proučavanje bogatog istarskog kulturno-povijesnog nasljeđa.

Slaven Bertoša